

Deutsch-ukrainische Zusammenarbeit im Recht und juristischer Ausbildung: Zentrum des deutschen Rechts an der Taras-Schewtschenko-Universität Kiew

Das Zentrum des deutschen Rechts¹ wurde an der Taras-Schewtschenko-Universität Kiew im Juni 2016 eröffnet und entfaltet seitdem große Aktivität. Es soll hier aus der Sicht eines ausländischen Juristen, der seit 1994 in Osteuropa in Projekten zur Förderung der Rechtsentwicklung arbeitet, betrachtet werden. Dabei werden einige derjenigen Kriterien angelegt, die man für die Beurteilung von Projekten und Einrichtungen, die ihnen vergleichbar sind, verwendet.

Aus dieser Sicht stellt sich die Arbeit des Zentrums des deutschen Rechts - ZdR folgendermaßen dar:

Das ZdR hatte ein realistisches Gesamtkonzept, in das die einzelnen Arbeiten logisch eingefügt wurden. Dadurch hatte es einen hohen Effizienzgrad und produzierte nachhaltige Ergebnisse.

Das alles umfassende Ziel des ZdR war es, zur Verwirklichung des Rechtsstaates beizutragen. Am Zustand der Rechtsstaatlichkeit in der Ukraine wird seit Jahrzehnten Kritik geübt und an den Folgen dieses Zustandes leiden - bis auf Wenige - alle. Das Konzept des ZdR beruhte auf der Erkenntnis, dass man sich mit den methodischen Grundlagen des Rechts beschäftigen muss. Denn es ist eine falsche Vorstellung, dass man nur an einzelnen Punkten Verbesserungen vornehmen muss, um den gesamten Zustand zu verbessern. Diese Erkenntnis beruht auf der Beschäftigung mit der Transformation von postsowjetischen Rechtssystemen, der Ausbildung und Lehre im ukrainischen Recht und Projekten der technischen Zusammenarbeit.

Wenn man sich mit den methodischen Grundlagen beschäftigt und hier Veränderungen erreichen will, muss man an zwei Stellen aktiv werden: an den theoretischen Grundlagen und deren Umsetzung in die Praxis der Rechtsanwendung. In dieses Gesamtkonzept fügten sich die Arbeiten des ZdR ein:

Der erste Ansatzpunkt war die Vermittlung der Falllösungsmethode für die Ausbildung und Praxis. Denn wenn man Rechtsstaatlichkeit möchte, muss das Recht vollständig und richtig angewendet werden. Es darf keine selektive Auswahl derjenigen Normen oder Tatbestandsmerkmale einer Norm geben, die zur Verwirklichung individueller Ziele dienen. Ferner muss eine klare und berechenbare Methode der Auslegung von Begriffen in den Gesetzen und untergesetzlichen Vorschriften geben. Daher entfaltet die Falllösungsmethode ihre Wirkung in allen Bereichen der juristischen Arbeiten: Die Rechtsprechung der Gerichte und Maßnahmen der Verwaltungen werden nachvollziehbar und berechenbar, der Gesetzgeber schreibt Gesetze, die anwendbar sind und in der juristi-

¹ Zentrum des deutschen Rechts Juristische Fakultät der Kiewer Nationalen Taras-Schewtschenko-Universität Volodymyrskastr. 60, Z. 239, Kiev, 01601, Ukraine, <http://zdr.knu.ua>

schen Ausbildung lernen die Studierenden, wie die Theorie mit dem existierenden Recht verbunden ist. Schließlich wirkt das auf die wissenschaftliche Arbeit ein, denn in Forschungen und in Lehrbüchern werden diese Zusammenhänge dargestellt und das geltende Recht behandelt und nicht die davon getrennten theoretischen Vorstellungen der Autoren.

Die programmatische Grundlage wurde auf der vom BMBF geförderten Konferenz vom 2014 und mit dem Weißbuch zur Reform der juristischen Ausbildung in der Ukraine² gelegt und auf der ebenfalls vom BMBF geförderten Tagung in Göttingen 2016³, es folgten seit 2016 regelmäßige Trainings für Lehrende in Kiew und Wismar⁴ (Förderung: DAAD) und die Neuauflage der ukrainischen Übersetzung der Methodenlehre von R. Zippelius 2016⁵, ferner die Publikation von Eu. Sokolow, S. Roßner, R. Melnyk von 2019⁶ und das Lehrbuch zur Falllösungsmethode von 2020 von B. Schloer, V. Poyedynok, I. Lukach, O. Kosilova, R. Melnyk⁷. Eine Mitarbeiterin des ZdR verbrachte das Wintersemester 2018 und das Sommersemester 2019 als DAAD-Stipendiatin an der Universität Göttingen, um sich dort intensiv mit dem Unterricht mit der Falllösungsmethode zu beschäftigen. Den wissenschaftlichen Einfluss belegen die Veröffentlichungen zur Entwicklung des Verwaltungsrechts, in denen eine spezielle Rubrik zu Fragen der Begriffe im Verwaltungsrecht eingeführt wurde. Das zeigt, man beschäftigt sich mit sehr konkreten Fragen des geltenden Rechts mit den Methoden einer rechtsstaatlichen Jurisprudenz⁸.

Da Rechtsstaatlichkeit mit der Verfassungsstaatlichkeit untrennbar verbunden ist, wurden schon 2015 unter der Finanzierung des DAAD das Projekt «Deutsch-ukrainische Weiterbildung in der Grundrechtslehre» und 2018 das Projekt „Allgemeine Grundrechtslehre“ eröffnet, das durch das ukrainische Ministerium für Bildung und Forschung finanziert wurde. Dieses Thema wird in der ukrainischen Rechtswissenschaft kaum und

² Біла книга з реформування української юридичної освіти / упор. Р. Мельник, О. Шаблій, Б. Шлоер. – Київ. – 2015. - 344 С.; Рамкові умови для внесення змін до вищої юридичної освіти // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Європеїзація української юридичної освіти”, 21-22 листопада, 2014 р. - Київ, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ, 2015, С. 102 – 110; див. також: Мельник Р., Шаблій О., Шлоер Б. Докорінна реформа юридичної освіти як основна умова утворення правової державності в Україні // Право України. – 2017. - С. 56 – 65.

³ Манн, Т. (уклад.) Європеїзація української юридичної освіти // Матеріали конференції у рамках Німецького-українського правознавчого діалогу. - Universitätsverlag Göttingen, 2016. - 155 с.

⁴ Zweimal jährlich, jeweils mindest. 8 ukrainische Studierende.

⁵ Циппеліус, Райнгольд. Методика правозастосування / Райнгольд Циппеліус; [упоряд. Б. Шлоер ; пер. Р. Корнута]. — Київ : Юстініан, 2016. — 191 с.

⁶ Німецька методика права: навчальний посібник / Е. Соколов, С. Роснер, Р. Мельник. - Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019.

⁷ Методика вирішення юридичних задач (казусів): теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. / Б. Шлоер, В. Поединок, І. Лукач, О. Косілова; за заг. редакцією Р. Мельника. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 156 с.

⁸ Z.V. Шлоер Б. Нові адміністративно-правові поняття у сфері відвернення загроз об’єктам поліцейської охорони – спроба роз’яснення // Питання адміністративного права, - Книга друга, відп. за вид. Н. Б. Писаренко. – Харків: «Оберіг», 2018. - С. 92 – 106. Шлоер Б. Адресати поліцейських заходів // Питання адміністративного права, книга третя, відп. за вид. Н. Б. Писаренко. – Харків: «Оберіг», 2019. - С. 114 – 128; Школик, А.М. Базові поняття адміністративного законодавства // Питання адміністративного права. - Книга третя, відп. за вид. Н. Б. Писаренко. – Харків: «Оберіг», 2019. - С. 107 – 114.

wenn überhaupt, nur punktuell behandelt. Das wirkt sich auf die Anwendung der Grundrechte aus und führt zu der allgemeinen Kritik an der Verfassungsstaatlichkeit in der Ukraine, ehemalige Verfassungsrichter sprechen sogar vom „Verfassungsnihilismus“⁹. Die Experten des Grundrechteprojekts befassen sich intensiv mit der deutschen Grundrechtslehre und systematisieren auf deren Grundlage das ukrainische Verfassungsrecht. Hierzu konnten sie auf den deutschen DAAD Langzeitdozenten am ZdR zurückgreifen und die vom DAAD finanzierte (teure) deutsche Fachliteratur. Zu diesem Thema veröffentlichte die Arbeitsgruppe eine große Anzahl von Beiträgen¹⁰ und Monographien¹¹.

⁹ Кампо В., Конституція і становлення конституційної демократії в Україні (2014 – 2018 роки). К.: Гамазин 172 с., 2019, S. 111 ff, 136 ff; Козюбра М. Конституційний ідеалізм та конституційний нігілізм як прояви дефіциту правової культури // Наукові записки. - Том 53. Юридичні науки, 2006, S. 3 ff.

¹⁰ Z.B. Мельник Р. С., Косілова О. І., Кравченко М. Г. Universalism of fundamental rights of a natural person. In: Human rights as a base for the implementation of European legal values in Ukraine and the Republic of Poland in the context of civil society development : Collective monograph. Ed. Barabash O.O., С. 224-235; Kravchenko, K., Schloer, B., Live as damage: Compensation of non-pecuniary damage for staying alive (the interpretation of civil law in the light of the Constitution), Administrative Law and Process – № 3 (26). – 2019, р. 140 – 153. Адміністративне право і процес. – № 3 (26). – 2019 С. 140 – 153); Шлоер Б., Кравченко К.В. Неповнолітні: конституційно-правові аспекти в німецькому та українському праві // Журнал східноєвропейського права. - № 80. -2020. - С. 21 – 32; Косілова О. І. Тлумачення ст. 21 Конституції України у контексті європейської правової доктрини // Інформація і право. - Том: 2. - Випуск, частина: 33. - С. 23-31; Матат А.В. Громадянство як правовий статус фізичної особи – суб'єкта основних прав (німецька доктрина та український досвід) // Журнал східноєвропейського права.- 2019. - № 64. - С. 170 -177; Матат А.В. Функції основних прав людини (за матеріалами німецької правничої доктрини) // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - № 68. - С. 201-205; Васильченко О.П., Матат А.В. Конституційні права людини: зміст, функції та рамки обмеження. «Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: проблеми теорії та нормативно-правової регламентації»: колективна монографія / за заг. ред. Н.В. Мішиної. - Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2020. С. 45-66; Матат А.В. Загальна характеристика регіональної структури захисту прав людини // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 81. - С. 78-82; Кравченко М.Г. Право на вільний розвиток особистості : український та німецький виміри // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - №77. - С. 108-117; Кравченко М.Г. Сутність та зміст права на вільний розвиток особистості крізь призму рішень Федерального Конституційного Суду Німеччини // Порівняльно-аналітичне право. - 2020. - №2. - С. 38-42; Кравченко М.Г., Косілова О.І. Універсальність як визначальна характеристика сутності основних прав людини // Журнал східноєвропейського права. - 2019. №62. - С. 52-61; Кравченко М.Г. Формалізовані та не формалізовані основні права: досвід України та Німеччини // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №77. - С. 43-50; Кравченко М.Г. Напрями вдосконалення викладання вчення про фундаментальні права людини в Україні // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - №81. - С. 36-43; Кравченко М.Г. Сучасний стан та перспективи утвердження та забезпечення прав людини Українською державою // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №59. - С. 50-56; Кравченко М.Г. Правовий статус носіїв права на очікуване життя в Україні // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №63. - С. 45-51; Цекалова Н.І. Права людини чи людські права // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №65. - С. 81-87; Цекалова Н.І. Основні права з інституційною гарантією і без неї //Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №68. - С. 175 - 178; Цекалова Н.І. Іноземці як носії основних прав. Забезпечення прав іноземців // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №63. - С. 133-139; Цекалова Н.І. Деякі аспекти існування не людських прав у співвідношенні з правами людськими // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №67. - С. 80-85; Чернявська Б.В. Роль інститутів громадянського суспільства в діяльності публічної адміністрації: український та міжнародний аспект. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 1. С. 141–147; Чернявська Б.В. Значення неурядових (громадських) організації як показник рівня демократії та розвитку громадянського суспільства у державі. Visegrad Journal on Human Rights. 2019. № 6. Р. 3. С. 222–227; Цекалова Н.І. Свобода та її функціонування у сфері основних прав // Юридичний науковий електронний журнал. - 2019. - № 4. - С. 175-178; Косілова О.І. Право на життя в українській та німецькій правових доктринах: обмеження та межі втручання // Приватне та публічне право. -2019. - №63. - С. 21-25; Косілова О.І. Нормативна закріпленість принципу універсальності прав людини в Україні // Юридичний науковий електронний журнал. - 2019. - № 3. - С. 32-35; Косілова О.І. Право політичної співучасті громадянина як члена демократичної спільноти // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. - 2019. - Т. 30 (69). - № 5. - С. 42-47; Косілова О.І., Федірко І.П. Права і свободи людини і громадянина: концептуальні підходи до диференціації в ФРН та Україні // Інформація і право. - 2019. - № 4 (31). С. 20-27; Кравченко М.Г., Косілова О.І. Нормативно-правове регулювання права на очікуване життя: сучасний стан в Україні та Федеративній республіці Німеччина // Журнал східноєвропейського права. 2019.

Ein weiteres verfassungsrechtliches Grundlagenthema ist der Begriff der Menschenwürde. Auch hier war die ukrainische Fachliteratur sehr uneinheitlich, da keine tiefgehende Entscheidung des Verfassungsgerichts vorlag. Unter dem Dach des ZdR fand am 2017 eine vom Deutschen Auswärtigen Amt geförderte Tagung statt, auf der ukrainische, polnische und deutsche Rechtswissenschaftler ihr nationales Verfassungsrecht zu diesem Thema vorstellten. Seit dieser Tagung und der Veröffentlichung der Materialien¹² und einem Urteil des Verfassungsgerichts¹³ kann man eine rege wissenschaftliche Behandlung der Menschenwürde feststellen¹⁴. Auch hier hat sich die Arbeit mit dem

№66. - С. 26-36; Кравченко М.Г. Інституційні та організаційні гарантії основних прав людини: досвід України та Німеччини // Журнал східноєвропейського права. - 2019. №65. - С. 24-32; Кравченко М.Г. Ієрархічність основних прав // Журнал східноєвропейського права. - 2019. №68. - С. 94-100; Кравченко М.Г. Напрямки вдосконалення викладання вчення про фундаментальні права людини в Україні // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - №81. - С. 36-43; Поєдинок В., Чехович Т. Позбавлення основних прав на прикладі Конституції ФРН // Журнал східноєвропейського права. - 2019. №65. - С. 120-128; Кравченко К.В., Солодовнікова Х. К. Окремі аспекти поняття та правового статусу фізичної особи по фазам життя // Журнал східноєвропейського права. - 2019. - №65. - С. 33-40; Кравченко М.Г. Вчення про основні права людини: факти, проблеми та шляхи їх вирішення // Порівняльно-аналітичне право. - 2019. - №3. - С. 40-43; Мельник Р.С. Права громадян: як не порушити під час протидії поширенню інфекційних хвороб (на прикладі боротьби з COVID-19) // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - №75. С. 7-31; Солодовнікова Х.К. Захист розвитку дитини: досвід України та Німеччини. Підприємництво, господарство і право. - 2020. - №7. - С. 227-232.

¹¹ Natural Person as the subject of fundamental rights, Melnyk, R.S., Schloer, B., Kravchenko, K. u.a. in: Human rights as a basis for the implementation of European legal values in Ukraine and the Republic of Poland in the context of the development of civil society, Hrsg. Barabash O.O., Lubin, 2019; Матат А.В. Співвідношення людської гідності та права на вільний розвиток особистості (на матеріалах української та німецької доктрин) // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 79. - С. 70-76; Кравченко К.В. Дія ст. 1 Основного Закону Німеччини в цивільному праві // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 81. - С. 63-67; Кравченко М.Г. Публічно-правовий вимір права людської гідності в Україні // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - №73. С. 55-69; Кравченко М.Г. Право людської гідності крізь призму німецької правової доктрини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - Юридичні науки. - 2020. - №2. - С. 33-39; Косілова О.І. Право на людську гідність у системі конституційних прав України та Німеччини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - Юридичні науки. - 2020. - №1. - С. 27-32.

¹² Людська гідність: що ми розуміємо під «гідністю», «людиною» та «людською гідністю»? матеріали міжнародного науково-практичного семінару «Людська гідність у праві Німеччини, Польщі та України», за підтримки міністерства закордонних справ Федеративної республіки Німеччина; Центр німецького права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; ГО „Українсько-німецький правознавчий діалог“ (Київ, 10 - 11 жовтня 2016) / відпов. ред. Б. Шлоер. – Харків, 2017. – 210 с.

¹³ Рішення КСУ від 18.06.2020 у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу ІІІ "Прикінцеві положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення" від 2 березня 2015 року № 213-VІІІ № 5-р(ІІ)/2020.

¹⁴ З.В. Шишкін, В. Абсолютність права людської гідності (позиції Федерального Конституційного Суду Федеративної Республіки Німеччина) // Юридичний журнал «Право України» Випуск 9/2018 Ст. 57-75; Гришук, О., Філософія людської гідності у праві. Юридичний журнал «Право України». - Випуск 9/2018. - С. 14-28; Шевчук, Ст. Людська гідність у системі конституційних цінностей // Юридичний журнал «Право України». - Випуск 9/2018. - С. 29-40; Волянніуов, О. Генеалогія поняття людської гідності у конституційному праві // Юридичний журнал «Право України». - Випуск 9/2018. - С. 41-56; Матат А. В. Людська гідність у правових позиціях Конституційного Суду України // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 78 С. 119 - 125; Дослідження людської гідності в українській доктрині: про цінність та конституційне закріплення // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 77 С. 183 - 187; Людська гідність як правова цінність у німецькій доктрині: ракурс проблематики // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 76. - С. 101 - 105; Кравченко М. Г., Косілова О. І. Право людської гідності крізь призму рішень Конституційного Суду України та Федерального конституційного суду Німеччини // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 75. - С. 50 - 58; Кравченко К. В., Чехович Т. В., Честь vs гідність в німецькому праві // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 75. - С. 43 - 49; Кравченко М. Г. Право людської гідності як фундамент прав людини, мірило визначення їх сутності та критерій допустимості обмежень прав і свобод людини // Журнал східноєвропейського права. - 2020. - № 79. - С. 26 - 33; Косілова О. І. Право на гідність у системі прав і свобод людини і громадянина України // Наука і правоохорона. - 2020. - № 1 (47). - С. 89 - 101; Косілова О. І., Солодовнікова Х. К. Основні права на свободи:

deutschen Recht bewährt, da im englischsprachigen Verfassungsrecht die Menschenwürde nicht ausdrücklich genannt wird¹⁵. Ferner ist zu beobachten, dass diejenigen Autoren, die Deutsch beherrschen oder die sich mit der Falllösung beschäftigt hatten, einen leicht veränderten wissenschaftlichen Argumentationsstil verwenden.

Da zu dem Gesamtkonzept auch die praktische Seite der Verwirklichung der Rechtsstaatlichkeit gehört haben Mitarbeiter des ZdR ihre Lehrtätigkeit an der juristischen Fakultät entsprechend verändert: Herr Prof. Melnyk am Lehrstuhl für Verwaltungsrecht, Frau Prof. Lukach und Frau Prof. Poyedynok am Lehrstuhl für Wirtschaftsrecht führten Übungen in Falllösung für Studierende ein. Am fortschrittlichsten war die Lösung am Lehrstuhl für Verwaltungsrecht, wo zwei Doktorandinnen speziell für diese Unterrichtsform geschult wurden; denn diese Unterrichtsform ist zeitintensiv und wird an deutschen Universitäten auch von Lehrstuhlassistenten unterrichtet. Die Reaktionen der studentischen Teilnehmer waren unterschiedlich, doch überwog die Begeisterung darüber, selber aktiv sein zu können. Schwierig wurde der Unterricht mit der Falllösungsmethode während des online-Unterrichts, doch entwickelten Mitarbeiter des Zentrums die Grundlagen für diesen Unterricht mit power-point Präsentationen.

Zu dem praktischen Aspekt sind auch die vom DAAD geförderten Moot-Courts zu zählen, die seit 2016 zusammen mit der Universität Düsseldorf¹⁶ einmal im Jahr durchgeführt wurden und auf rege Teilnahme der ukrainischen Studierenden stießen¹⁷.

Die Rechtsstaatlichkeit der Ukraine soll, so besagen es ukrainische gesetzliche Regeln und politische Willenserklärungen, nach europäischen Standards entwickelt werden. Daher ist die rechtsvergleichende Arbeit zwingende Voraussetzung für die Entwicklung in der Ukraine. Um hier die bekannten und erheblichen Schwierigkeiten bei der Übersetzung zu beheben, wurde unter dem Dach des ZdR das vom Auswärtigen Amt Deutschlands geförderte Projekt der Datenbank zum deutschen und ukrainischen Recht

новий підхід до дослідження на підставі порівняльного аналізу законодавства ФРН та України // Журнал східноєвропейського права. – 2020. – № 69. – С. 119 – 124; Косілова О. І., Солодовнікова Х. К. Право на людську гідність у системі конституційних прав України та Німеччини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – Том: 1 – 112. – С. 27-32; Косілова О. І. Тлумачення права на гідність у правовій доктрині та практиці Федерального конституційного суду Німеччини // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. – Серія: Юридичні науки. – Том: 31. – Ч. 2. – С. 41-46; Косілова О. І., Солодовнікова Х. К. Теоретичні та практичні аспекти обмеження прав і свобод: вітчизняний та зарубіжний досвід // Інформація і право. – Том: 3 Випуск, частина: 34. – С. 26-33; Schloer, В., Die Menschenwürde im ukrainischen Recht In: Osteuropa Recht, 2017, S. 475 – 497; Матат А.В. Співвідношення людської гідності та права на вільний розвиток особистості (на матеріалах української та німецької доктрин) // Журнал східноєвропейського права. – 2020. № 79. – С. 70-76; Кравченко К.В. Дія ст. 1 Основного Закону Німеччини в цивільному праві // Журнал східноєвропейського права. – 2020. – №81. – С. 63 - 67; Кравченко М.Г. Публічно-правовий вимір права людської гідності в Україні // Журнал східноєвропейського права. – 2020. – №73. – С. 55-69; Кравченко М.Г. Право людської гідності крізь призму німецької правової доктрини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2020. – №2. – С. 33-39; Косілова О.І. Право на людську гідність у системі конституційних прав України та Німеччини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2020. – №1. – С. 27 - 32.

¹⁵ E. J. Eberle, Dignity and Liberty. Constitutional visions in Germany and the United States, ed. Preager, Westport, 2002, 320 S., S. 46 f., S. 52.

¹⁶ Соколов Е., Роснер, С. Реалізація конституційного права. Дидактика та реалізація міжнародного навчального суду. – Hamburg: Dr. Koval, 2017. – 352 С.

¹⁷ Mindest. 8 ukrainische Studierende haben daran in Deutschland jährlich teilgenommen.

durchgeführt¹⁸. Die Mitarbeiter entwickelten zusammen mit IT-Fachleuten der Fakultät ein sehr anspruchsvolles Programm; dessen Besonderheit sind die Erklärungen für die Übersetzungen. Dadurch können die rechtlichen Unterschiede der Begriffe erläutert werden. Ferner wurde von DAAD Lektoren¹⁹ und Mitarbeiterinnen des ZdR²⁰ Unterricht in Deutsch und juristischer Fachsprache angeboten.

An diesen Projekten beteiligten sich zahlreiche Mitarbeiter und Mitarbeiterinnen, die teilweise von GiZ/Cim²¹ gefördert wurden, der Universität und externe Fachleute²². Durch die Stabilität der Arbeiten im ZdR und die Personalpolitik von Prof. Melnyk wurde ein Team geschaffen, das auf allen Ebenen, also von den Professoren bis zu den studentischen Hilfskräften, eine große Leistungsfähigkeit aufwies: nahezu alle Mitglieder beherrschten Deutsch auf unterschiedlichen Niveaus und hatten Erfahrungen oder solide Kenntnisse im deutschen Recht. Solche Teams sind selbst in hoch bezahlten Projekten selten.

Fasst man die wesentlichen Erfolge des ZdR zusammen, zeigt sich dieses Bild:

- Das ZdR konnte viele bilaterale Förderungen gewinnen,
- das ZdR unterstützte die Rechtsentwicklung und Reform der juristischen Ausbildung in der Ukraine mit einem konsequent aufgebauten, effektiven Programm, das laufend weiterentwickelt wurde,
- fast alle Publikationen und Materialien, die im Rahmen des ZdR erarbeitet wurden, sind frei im Internet zugänglich,
- die Arbeiten der Mitglieder des ZdR haben nachweislich Veränderungen im Recht und in der Ausbildung bewirkt,
- das ZdR leistete für Interessierte in der Universität und auch aus Behörden und Gerichten Unterstützung zu rechtlichen Themen,
- das ZdR stellte mit seiner Bibliothek, die mit Mitteln des DAAD laufend aktualisiert wurde, eine wichtige Ressource dar,
- das ZdR war Ansprechpartner und Partnerinstitution für deutschsprachige Juristen, für deutsche Universitäten und Institute für Ostrecht, Think-Tanks, Donors und NGO, für ausländische Studentengruppen, für Besuche deutscher Politiker²³ und der deutschen Bundeskanzlerin²⁴.

¹⁸ Die Deutsch-ukrainische juristische Datenbank (JuDUD), hrsg. Шаблій О., Шлоер Б., Kiew, 2018. URL: <http://rechtsdialog.org/images/2018/11/DatenbankWeb.pdf>; Maidanjuk, D., Schablij, O., Schloer, B., Deutsch-ukrainische juristische Datenbank. Mitarbeit erwünscht In: MDÜ. – 2018. – Nr. 6. – S.16 – 19. URL: https://www.bdue-fachverlag.de/detail_mdueheft/85.

¹⁹ Bis Sommer 2019: Herr D. Klapper, bis Sommer 2020: Frau D. Lang.

²⁰ Mag. J. Liashko: Wissenschaftssprache Deutsch.

²¹ Richtung «Integrierte Fachkräfte» des Programms «Migration & Diaspora», das im Auftrag der deutschen Bundesregierung durch das CIM als Arbeitsgemeinschaft der GIZ (der Deutschen Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GIZ GmbH) und ZAV unterstützt wird.

²² Z.B. Dr. Rolf Behrentin hat eine Vortragsreihe zum Medizinrecht gehalten.

²³ Z.B. Besuch des Bundestagsmitglieds Prof. Matthias Zimmer, Juni 2017.

²⁴ Tina Hildebrandt, Angela Merkel in der Ukraine. Sie hat noch zu arbeiten. Zeit-online 1.11.2018. URL: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2018-11/angela-merkel-ukraine-besuch-cdu-vorsitz>.

Laut Beschluss des Wissenschaftlichen Rates der Taras-Schewtschenko-Universität Kiew vom 19.06.2020 ist das Zentrum des deutschen Rechts (im Rahmen der Umstrukturierung der Juristischen Fakultät) abgeschafft worden.

13.12.2020